

مرکز مجرب از امام صادق علیه السلام

سیوطی

جلسه (۱۷۲) ۶۸

استاد: وافی یزدی

موضوع: مقصور و ممدود

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

۱. اسمی که ماقبل اخرش فتحه است، و معتل، اگر نظیری در میان اُسماء صحیح داشته باشد، مقصور قیاسی محسوب می شود. در غیر مورد مذکور، مقصور سماعی است.

۲. اسم صحیحی که قبل از حرف آخرش الف است، در صورت معتل بودن، ممدود قیاسی محسوب می شود.

توضیحات بیشتر:

اسم مقصور قیاسی:

اسم مقصور از فعل ناقص در چند مورد قیاسی است از جمله:

- در وزن "أَفْعَل" که دارای معنی: رنگ: عیب، زیور یا تفضیل باشد. مانند: أَحْوَى، أَعْمَى، أَدْنَى، أَقْصَى
 - مصدر فعل لازم که بر وزن "فَعَلَ" به کسر عین باشد. مصدر این فعل، اغلب به صورت مقصور به کار رفته است. مانند: جَوِيَ "جَوِيَ"، رَضِيَ "رَضاً"، غَنِيَ "غَنِيَ".
 - در مصدر میمی، اسم زمان، اسم مکان و اسم مفعول از فعل بیش از سه حرفی، مانند: المُرْتَضَى، المَرْمَى، و المَنْحَا (... وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ).
 - در جمع اسمی که بر وزن "فُعْلَةٌ" به ضم "فاء" و سکون عین باشد، جمع آن، بر وزن "فُعَلٌ" به ضم "فاء" و فتح عین است. مانند: عُرْوَةٌ "عُرَى"، مُدْيَةٌ "مُدَى"، دُمِيَّةٌ "دُمَى".
 - مؤنث أَفْعَلِ التَّفْضِيلِ: چه از معتل و چه از غیر معتل، مانند: أَحْسَنُ: "حُسْنِي"، أَفْضَلُ: "فُضْلِي".
- أَدْنَى: "دُنْيَا" أَقْصَى: "قُصْوَى".

نکته:

چنانچه اسم مقصور با تنوین به کار رود، «الف» آن در گفتن از میان می رود ولی در نوشتن بجا می ماند. مانند:

فَتَى، هُدَى

در علم مجاز امام صادق علیه السلام

هرگاه اسم منقوص با تنوین به کار رود، «یاء» آن در حالت رفعی و جری از میان می رود ولی در حالت نصبی باقی می ماند. ... لِکُلِّ قَوْمٍ هَادٍ (رفعی) وَ مَنْ يُضِلِّلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (جری) کَفَىٰ بِرَبِّکَ هَادِیًّا... (نصبی)

اسم ممدود قیاسی:

اسم ممدود از ناقص، نیز در چند مورد، قیاسی است، از جمله:

- در مصدر فعل مزیدی که در آغاز آن، همزه زاید آمده باشد. مانند: آتی "إیتاء" أعطی "إعطاء"
- إِنْجَلَى "إِنْجِلَاءٌ" إِقْتَضَى "إِقْتِضَاءٌ" اسْتَقْصَى "اسْتِقْصَاءٌ"
- در مصدر "فَعَلَ یَفْعُلُ" به فتح عین ماضی و ضمّ عین مضارع، در صورتی که دارای معنی صوت باشد. مانند: رَغَا البعیرُ رُغَاءً.
- در صیغه های مبالغه که بر وزن "فَعَالٌ" و "مِفْعَالٌ" باشند. مانند: "عَدَاءٌ" و "مِعْطَاءٌ".
- در مصدر باب مفاعله که بر وزن "فِعَالٌ" باشد. مانند: مَارَى "مِرَاءٌ" نَادَى "نِدَاءٌ"، رَامَى "رِمَاءٌ".
- در مصدرهایی که بر وزن "تَفْعَالٌ" یا "تَفْعَالٌ" به فتح یا به کسر "تاء" آمده باشند. مانند: عَدَا "تَعْدَاءٌ"، مَشَى "مَشَاءٌ".

● در مؤنث أفعال وصفی (نه تفضیل) أَحْمَرٌ "حَمْرَاءٌ" أَبْيَضٌ "بِیضَاءٌ" أَحْوَى "حَوَاءٌ"

تثنيه بستن اسم مقصور و ممدود

برای مثنی کردن اسم مقصور، الف مقصوره تبدیل به یاء می شود با شرایط ذیل:

الف: از سه حرف بیشتر باشد.

ب: اگر سه حرفی است الف مقصوره در اصل یاء بوده باشد.

ج: اسم جامدی که اصلش معلوم نیست، در صورتی که اماله امکان داشته باشد.

در غیر موارد مذکور هنگام تثنيه بستن مقصور، الف، تبدیل به واو می شود.

برای تثنيه بستن اسم ممدود:

الف: اگر همزه آخر ممدود، برای تانیث باشد، تبدیل به واو می شود.

ب: اگر حرف اصلی باشد، یا برای الحاق، دو وجه صحیح است: هم تبدیل به واو، و هم بقاء همزه.

ج: در صورتی که همزه اصلی باشد، به صورت عادی تثنيه سازی می شود.

در عرس مجاز امام صادق علیه السلام

جمع بستن اسم مقصور و ممدود

برای جمع (صحیح مذکر) بستن اسم مقصور و منقوص، حرف آخر را حذف می‌کنیم، و در مقصور، فتحه، و منقوص، ضمه یا کسره را قبل از علامت جمع می‌گذاریم.

برای ساختن جمع در اسم ممدود به همان شیوه ی تشبیه عمل می‌شود.

برای جمع مونث سالم بستن مقصور و ممدود، قواعد تشبیه را جاری می‌سازیم.

چند قاعده اختصاصی جمع مونث سالم

در اسم مونث سه حرفی ساکن العین، که معتل یا مضاعف نباشد، هنگام جمع، حرکت فاء الفعل را به عین الفعل می‌دهیم.

در حالت قبلی، اگر فاء الفعل ضمه یا کسره بود، می‌توان عین الفعل را ساکن یا مفتوح، نیز قرار داد.

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv